

Intensiivne põllumajandus ohustab linde

Viljelusmaa on üks osa meie maastikust ja selle linnud osa meie linnustikust. Põllumajandusmaastike hulka kuuluvad niihästi lagedad põllu- ja heinamaad kui ka taluaiad ja põldudevahelised metsatukad. Seega on neid maastikke asustav linnukooslus väga kirev. Kui osa linde veedabki põhilise aja ainult põllumaastikus, siis teine osa kasutab seda vaid peatus- või toitumispäigana. Näiteks kaelustuvi põllul ei pesitse, viljateri nakkima tuleb aga hea meelega.

Üleuroopalise kaitsetähtsusega 278 linnuliigist tervelt 81-le on oluliseks elupaigaks künnimaa ja kultuurrohumaad ning 79 liiki eelistab püsirohumaad. Põllumajanduse intensiivistumise tulemusel on osa põllumajandusmaastikke asustavaid liike muutunud aga nii haavatavaks, et nad on kantud ohustatud liikide punasesse nimestikku.

Paljude põllumajandusmaastikuga seotud lindude arvukus langeb enamikus Euroopa piirkondades. Üks viimastest ulatuslikumatest ülevaadetest näitab, et 58-st eeskätt põllumaastikus levivast Euroopa linnuliigist koguni 41 arvukus aastatel 1990–2000 langes. Euroopa Liidu toetusel on ka meil toimunud kiire maaelu ja sellega seotud

Harjaid on lindude jaoks olulised maastikuelemendid.

FOTO: JAANUS ELTS

maastike muutumine: ääremaad jäävad põllumajanduslikust kasutusest välja ja võsastuvad, asulatele lähemal toimub aga põllumajandusliku tegevuse intensiivistumine. Baltimaades mõned aastad tagasi korraldatud ulatuslik uuring näitas, et ka meil võib lindude asustustihedus ekstensiivse ja intensiivse põllumajandusega piirkondades enam kui kaks korda erineda.

Põllulindude kaitsel on seni saavutatud suuremat edu üksikutele liikidele suunatud tegevusega: Hollandis näiteks valge-toonekure, loorkaku ja künnivarese, Suurbritannias aga rukkiräägu, jämejala ja viinamäe-tsiitsitaja kaitsel.

Samas on selge, et vaid ühele liigile spetsialiseeritud töö on kallis ja sellest ei pruugi olla kasu teistele liikidele. Seetõttu rakendatakse Euroopa Liidus põllumajandusmaastiku kui terviku kaitseks põllumajanduse keskkonnatoetusi, millel on laiem keskkonda säästev eesmärk. Need meetmed ei ole aga piisavalt läbi mõeldud ning nende tegelikkus väärtust ja mõju elustikule on vähe uuritud. Sel aastal Eestis korraldatud uuringu esialgsed tulemused näitavad, et nn keskkonnatoetuste mõju linnustikule võib olla väike või isegi negatiivne.

Jaanus Elts

FOTO: ANDY HAY/RSPB-IMAGES.COM

Repliik Rukkirääk on üks põllumaastike vapilinde. Tänavu Eestis ringi sõites on aga pilt nukker. Tohutud rohu- maapinnad on silo tootmise eesmärgil lagedaks niidetud juba enne rukkiräägu pesitsemise hakkamist. Kohati on seda tehtud eurotoetuse abiga, millel on vägagi kõlav nimetus – keskkonnasõbraliku tootmise toetus. Selge on, et nüüdisaegne loomapidamine vajab kvaliteetset sööta, ent kui sellega kaasneb oluliste elupaikade kadumine, siis on vale nimetada seda tegevust keskkonnasõbralikuks. – Jaanus Elts

Siniraag.

FOTO: MATTI KOSE/EOI

Ositakse sinilindu

Siniraag on liik, mille arvukus on katastroofiliselt kiiresti vähenenud suures osas Euroopas. Selle kauni ja ohustatud linnu kunagi Eestit asustanud sadadest esindajatest on praeguseks teadaolevalt alles jäänud vaid kaks paari. Tegemist on vanade tuttavatega Lõuna-Eestist, kes on ka varasematel aastatel samas paigas pesitsenud. Siniraag on üks neist liikidest, mille kadumise peamiseks põhjuseks peetakse muutusi põllumajanduses. 2005. a. lisati siniraag ka maailma ohustatud liikide nimekirja. Eestis kuulub siniraag I kategooria ehk kõige enam ohustatud kaitsealuste liikide nimekirja.

Kui Sa oled seda sinilindu kuskil näinud või kui Sul on tema kohta muud olulist infot, anna sellest **kohe** teada Eesti Ornitoloogiaühingule: tel 742 2195 või 523 7544, e-post andres.kalamees@eoy.ee. Uute pesapaikade avastajatele on välja pandud ka soliid- sed auhinnad!

Ohustatud linnuliikide nimekiri täienes

Mai lõpus avalikustas rahvusvaheline looduskaitseühing IUCN (*International Union for the Conservation of Nature*) maailma ohustatud lindude uue punase raamatu. Tegelikult ei ole enam ammu tegemist raamatuga, vaid nimekirjaga, mida uuendatakse kord aastas. See on kümnete teadlaste ja spetsialistide tohutu töö tulemus, mille käigus püütakse arvesse võtta kõiki olemasolevaid teadmisi, et hinnata iga maailma linnuliigi olukorda maakeral ja selle muutusi. Kuigi mõne linnuliigi käsi käib paremini kui varem, tunnistab IUCN, et olukord ei ole kiita ning "vilja kandma" on hakanud uus negatiivne mõjutegur – kliima soojenemine.

Uue nimekirja järgi ähvardab maailma 9856 linnuliigist väljasuremine koguni 1226 ehk enam kui 12%. Kui siia lisada veel 835 ohualdist liiki, vajab üle viiendiku maailma linnuliikidest kõrgendatud tähelepanu. Võrreldes eelmise aastaga on olukord halvenenud 24 liigil, millest koguni 8 on lisandunud kriitiliselt ohustatute nimekirja, kus nüüd on kokku 190 liiki. Nende väljavaated ellu jääda on väikesed ja osa neist on oletatavalt juba välja surnud.

Tänu aktiivsele kaitsele läheb paremini vaid kahel liigil – suurkeisertuvil (*Ducula galeata*) ja väikekiivil (*Apteryx owenii*). See annab siiski usku, et inimesel on võimalik liike päästa. Et võidel-

da eriti ohustatud linnuliikide ellujäämise eest, on rahvusvaheline linnukaitseorganisatsioon *BirdLife International* käivitanud laiaulatusliku ja ambitsioonika väljasuremise vältimise programmi.

Alates 1988. aastast, mil punane nimekiri esimest korda koostati, on linnuliikide väljasuremise oht tasapisi, kuid pidevalt tõusnud. Peamisteks põhjusteks on põllumajanduse laiendamine ja intensiivistamine ning paljuski sellest põhjustatud metsade kadumine. Neile on viimasel ajal lisandunud uue põhjusena palju räägitud kliima soojenemine.

Kaugelt kõige rohkem ohustatud linnuliike on seotud metsadega, eriti vihmametsadega. Endiselt esineb suhteliselt palju ohustatud liike maailma väikesaartel. Vähemalt üks ohustatud liik on aga enamikus maailma riikides. Eesti linnunimestikust on ainsana olukord halvenenud suur-koovitajal, keda ohustab peamiselt liiga intensiivne põllumajandus.

Allikas: *BirdLife International* ja IUCN

Loe lähemalt: www.birdlife.org/action/science

Ohustatud linnuliikide arv riikide kaupa, esikümme

1. Brasiilia	141	6. Kolumbia	90
2. Indoneesia	133	7. India	88
3. Peruu	106	8. Ecuador	74
4. Hiina	102	9. USA	73
5. Filipiinid	92	10. Uus-Meremaa	72

Suur-koovitaja on üks neist lindudest, kelle käsi käib maailmas halvasti.

JOONISTUS: MIKE LANGMAN/RSPB-IMAGES.COM

FOTO: ANDY HAY/RSPA-IMAGES.COM

Linnuhvilised suhtlevad internetis

Praegusel infoajastul ei saa internetist kui peamisest teabevahendist üle ega ümber. Kuigi sellel on ka palju pahe- sid ja sageli on seal palju nn müra, mis vajaliku leidmist isegi takistab, on see siiski kiireim vahend info jagamiseks. Juba 1999. aasta sügisel otsustasid Eesti linnusõbrad luua oma interneti suhtluslisti. Selle eesmärgiks oli anda ka teistele teada oma huvitavamatest vaatlustest või vaatluskohtadest, jaga- da kogemusi ja küsida nõu või arutle- da aktuaalsete probleemide üle. Nii on see jäänud tänaseni ja on ainsaks Eesti

linnusõpru ühendavaks aktiivseks suht- lusvahendiks. Praeguseks on sellega lii- tunud juba ligikaudu 300 inimest, kel- lest enamik on lihtsad linnusõbrad ja harrastajad. Linnuhviliste listi kaudu edastab oma ametlikke teateid, üles- kutseid ja infot ka Eesti Ornitoloogia- ühing. Seega on just linnuhviliste list parim ja operatiivseim viis teada saada, mis parasjagu toimub. Listi aadress on linnuhvilised@lists.ut.ee ja juhised lii- tumiseks leiate EOÜ kodulehe alalehelt “Ühing”. List on kõigile avatud ja liitu- miseks ei pea olema EOÜ liige.

Linnusõber

Hannes Margusson
(35)

*endine kabevõistleja,
vabakutseline veebi-
disainer*

FOTO: ANDRE JÕGI

“Suguvõsas mul loodushuviga inimesi pole, seega “loodusearmastuse geeni” ma ei pärinud. Aga mulle meeldis juba noorena mööda metsi hulkuda, lindudest tundsin vaid kõige tavalisemaid. 1992. a. sattusin liiklusõnnetusse, mille tagajärjel kontakt loodusega katkes pal- judeks aastateks. Tõsisem huvi lindu- de vastu tekkis 2003. aastal, kui EOÜ

oma kodulehel linnumääramisvõistluse korraldas. Siis ostsin ka oma esimese linnumääraja. Väga palju andis juurde Kuku raadio saatesari “Helisev loodus”, kus Veljo Runnel ja Fred Jüssi linnulau- lu õpetasid. Mida rohkem ma lindude kohta teada sain, seda põnevamaks nad minu jaoks muutusid. Umbes samal ajal sain endale elektriratastooli, mis andis mulle lõpuks võimaluse ka loodusesse minna ja seda kõike vahetult kogeda. Siis hakkasin ka kuuldust-nähtust esi- mesi märkmeid tegema.”

Hannese lugu on eeskujuks kõigile linnusõpradele ja näitab, et linnuvaatle- mine kui hobi sobib kõigile. Selleks ei ole vaja ka “linnugeeni” pärida. Peale linnu- vaatlemise on Hannes loonud ja hoiab Tartu Linnuklubi kodulehekülge.

Õnnitlused

*Eesti Ornitoloogiaühing õnnitleb juubeli
pühul:*

Signe Maripuu 55

Noor looduskaitaja

Aprillikuus pärjati noore looduskaitaja auhinnaga Riikliku Looduskaitsekeskuse töötaja **Tarvo Valker** (fotol). Tarvo on kauaaegne Eesti Ornitoloogiaühingu liige ja Läänemaa Linnuklubi eestve- daja. Auhinna pälviski ta just aatelse ja aktiivse tegevuse eest linnukaitjana. Noore looduskaitaja auhinna asutasid 2005. a. Kaja ja Alex Lotman ning seda annab välja Eestimaa Looduse Fond.

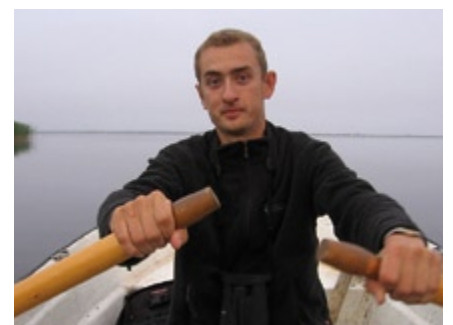

FOTO: RIVAR VEIDE

Nuputa

Esimese Tiirutaja nuputamispildil oli isane muustrastas, kelle kõik vastajad ka ära tundsid. Loosi tahtel saab Arne Aderi linnuraamatu auhinnaks Janar Liin. Seekord küsime taas: kes on pil- dil? Vastused palume saata aadressil riho.kinks@eoy.ee. Õigesti vastanute vahel loositakse välja Endel Edula raam- tat “Koduümbruse linnud”.

FOTO: VELJO RUNNEL

Postkastist

Tiirutaja leidis oma üllatuseks post- kastist suure paki kauneid joonistusi ja akvarelle lindudest. Need saatis Tiiru- tajale linnusõber ja EOÜ liige Katrin Seervald. Juuresoleval pildil on mitme- sugustes poosides linavästriks koos mää- ramistunnuste kirjeldusega. Aitäh!

VALJALOIGE KATRIN SEERVALDI JOONISTUSEST

Toimus vereta jaht tedrele

23.–25. maini toimus Põhja-Kõrvemaal XI loodusfotograafide võistlus “Vereta jaht”, kus sel aastal oli peatülesandeks saada pildile aasta lind teder. Võistluse parimaid töid esitletakse ja auhindu jagatakse sügisel Tallinnas Eesti Loodusmuuseumis. Jälgige reklaami!

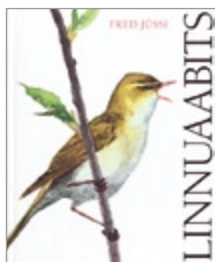

FOTO: KALLE KRAJUS

Aasta linnu voldik

Valminud on aasta linnu voldik, kus tutvustatakse põhjalikult tedre bioloogiat ja tema elu aastaringi ning antakse ka soovitusi tedremängude jälgimiseks. Voldiku on välja andnud Eesti Ornitoloogiaühing, teksti on koostanud ornitoloog Tiit Randla. Voldik on saadaval EOÜ kontoris ja kodulehel.

Tiirutaja soovitab

Linnuaabits

Fred Jüssi. AS Ajakirjade Kirjastus 2007.

Legendaarse loodusmehe koostatud raamatu pealkiri iseloomustab ka sisu - see algab rasvatihasega ja lõpeb sookurega ehk tutvustab tavalisemaid sulelisi, kellega võiks linnututvust alustada. Raamatu teevad eriti väärtuslikuks Terje Volke illustratsioonid ning raamatuga kaasas olev heliplaat kõigi kirjeldatud liikide lauluga. Raamat on veel poodides saadaval.

Imelised linnud

Roger Lederer. Tõlkinud Jaanus Elts. Kirjastus Koolibri 2008.

Esmapilgul väga kirjuna tunduvast raamatust leiab lugeja palju huvitavat teavet lindude kohta. Lihtsas keeles ja ohtrate piltidega illustreeritult on siin läbisegi teaduslikud faktid, pärimused, erilised lindudega seotud rekordid, nõuanded ja muud põnevat. Raamatust saab hea ülevaate linnuriigi uskumatust kirevusest ja mitmekesisusest.

Rare Birds Yearbook 2008: the world's 189 most threatened birds

Toimetaja Erik Hirschfeld, BirdLife International 2008.

Rahvusvahelise linnukaitseorganisatsiooni väljaantud raamat tutvustab 189 maailma kõige ohustatumat linnuliiki, nende praegust seisundit ja väljavaateid ellujäämiseks. Raamatut on võimalik osta ja sellega lähemalt tutvuda internetis BirdLife International'i kodulehel www.birdlife.org. Iga raamatu müügist suunatakse 4 Inglise naela otseseks linnukaitsetegevuseks.

Kõik tutvustatavad raamatud on olemas EOÜ raamatukogus.

Internet

Jälgi otsebildis meie lindude viimaseid tegemisi enne pesast lahkumist:
www.looduskalender.ee/node11 – must-toonekured Donna ja Padis
www.looduskalender.ee/node141 – väike-konnakotkas
www.envir.ee/lk/aewa – Väinamere linnulaiud

Üritused

■ 16. augustil toimub XIV **rahvusvaheline linnuvaatlemise võistlus Estonian Open**. Võistluspiirkonnaks on sel aastal Pärnumaa. Soome linnuhuviliste algatatud võistlusele on oodatud ka Eesti võistkonnad. Täpsem info on peagi saadaval Tartu Linnuklubi kodulehel www.tartulinnuklubi.pri.ee.

■ **Kevadise linnuvaatluse ja linnadevahelise linnuvõistluse** tulemusi ja kokkuvõtteid vaata EOÜ kodulehelt.

Kroonika

"Hirundo" juubel

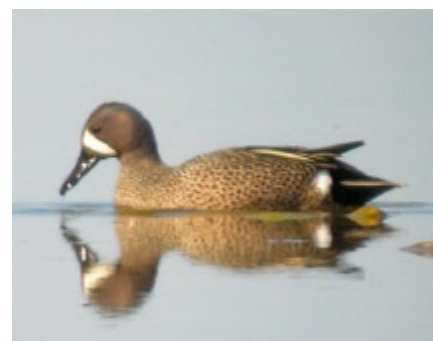
Märtsi lõpus toimunud EOÜ aasta-koosolekul on pildile jäänud ajakirja “Hirundo” endised ja praegused toimetajad ning toimetuskogu liikmed neile tänutäheks kingitud vihmavarjudega. Vasakult: Marko Mägi, Kalev Rattiste, Renno Nellis, Raivo Mänd, Hannes Pehlak, Ülo Väli, Aivar Leito, Agu Leivits (vihmavarju taga), Eerik Leibak, Vilju Lilleleht.

FOTO: MARGUS ELLERMÄA

Uus linnuliik

11. mail, rahvusvahelisel rändlindude päeval vaadeldi Pärnumaal Kabli linnujaamas Eestis esmakordselt sini-rägaparti (*Anas discors*). Kümme päeva hiljem kohati ilmselt sama lindu Kihnus, kus ta ka pikemalt peatus. Sini-rägapardi looduslik levila on Põhja-Ameerikas. Kui linnuharulduste komisjon need vaatlused kinnitab, on tegemist Eesti linnunimestiku 369. liigiga.

Sini-rägapart

FOTO: RIVO KLEIN

Eesti Ornitoloogiaühing
 Postiaadress: Pk 227, Tartu 51001
 Külastusaadress: Veski 4, Tartu
 Telefon: 742 2195
 E-post: eoy@eoy.ee

Tiirutaja toimetaja: Riho Kinks
 Telefon: 508 6690
 E-post: riho.kinks@eoy.ee
 Tiirutaja ilmub neli korda aastas

Selle lehe koostamist on lisaks märgitud autoritele toetanud www.rspb-images.com ja SA Keskkonnainvesteeringute Keskus. Küljendus: Eesti Loodusfoto